

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΛΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς, οι κλαδικές εκθέσεις βιβλίου διακρίνονται στις επαγγελματικές (business-to business) και σε όσες απευθύνονται κυρίως στο αναγνωστικό/καταναλωτικό κοινό, με πωλήσεις βιβλίων, λογοτεχνικές εκδηλώσεις, κλπ. (business-to-consumer). Στη χώρα μας χαρακτηρήρα *επαγγελματικής* έκθεσης έχει μόνο η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης, η οποία απευθύνεται **και** στο αναγνωστικό κοινό. Χαρακτήρα αμιγώς *εκθέσεων για το κοινό* έχουν όλες οι υπόλοιπες κλαδικές εκθέσεις βιβλίου.

A. Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης (ΔΕΒΘ)

Μετά την κατάργηση του ΕΚΕΒΙ, το 2014, η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης διοργανώνεται από το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού σε συνεργασία με τη Helixpro. Το 2017 η χρηματοδότησή της για τα επόμενα τρία χρόνια εξασφαλίστηκε μέσα από την ένταξή της στο ΕΣΠΑ 2014-2020 (ΠΕΠ Κ. Μακεδονίας). Η Ομάδα Εργασίας για το βιβλίο δε συζήτησε το ερώτημα εάν η βασική, κλειστού χώρου έκθεση για το βιβλίο στη χώρα μας θα πρέπει να γίνεται στη Θεσσαλονίκη ή στην Αθήνα, θεωρώντας (α). Ότι η έκθεση της Θεσσαλονίκης απέδειξε, μετά από δεκατέσσερις διαδοχικές διοργανώσεις της, τη σκοπιμότητα, τη συνέχεια και την προστιθέμενη αξία της για τη Β. Ελλάδα, και (β). Ότι η διοργάνωσή της στη Θεσσαλονίκη δεν αποκλείει την εκ παραλλήλου διοργάνωση στο μέλλον μιας αντίστοιχης, επαγγελματικού χαρακτήρα - κλειστού χώρου έκθεσης βιβλίου και στην Αθήνα, κάτι το οποίο αποτελεί πάγιο αίτημα των εκδοτών.

Ο προσανατολισμός της έκθεσης της Θεσσαλονίκης προς το κοινό περιλαμβάνει τη διοργάνωση ενός πλήθους εκδηλώσεων και παρουσιάσεων βιβλίων (που έφτασαν στον αριθμό 500, στην εκδοχή του 2017, από τις οποίες 400 απευθύνονταν σε ενήλικες και 100 σε παιδιά και σε εφήβους). Ταυτόχρονα, ο επαγγελματικός χαρακτήρας της δεν είναι ούτε κυρίαρχος ούτε δεδομένος. Το να αποτελέσει μια σταθερή συνιστώσα της απαιτεί τη στενή συνεργασία σε οργανωτικό επίπεδο με τους συλλογικούς φορείς του βιβλίου (εκδότες, βιβλιοπώλες, βιβλιοθηκάρχους) και την ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών (διοργάνωση σεμιναρίων, επαγγελματικών συναντήσεων, παρουσίαση ερευνών για το βιβλίο, ενημέρωση για νέες χρηματοδοτικές δυνατότητες και προγράμματα, για την καινοτομία, τις νέες τεχνολογίες, καθιέρωση “ώρας του βιβλιοπώλη” από τους εκθέτες, κλπ.) Υπάρχει, επίσης, μια προφανής σύνδεση του *επαγγελματικού* με τον *διεθνή* χαρακτήρα της έκθεσης, στον βαθμό που αυτός αφορά τον στόχο της ανταλλαγής δικαιωμάτων/συμφωνιών για τα βιβλία και όχι μόνο τη μετάκληση γνωστών ξένων συγγραφέων, σε σχέση ή ανεξάρτητα από τον θεσμό της τιμώμενης χώρας. Η κατάλληλη προετοιμασία των εκδοτών από επαγγελματική άποψη περιλαμβάνει και την προετοιμασία τους να υποδεχτούν υπεύθυνους δικαιωμάτων ξένων εκδοτικών οίκων, καθώς και επαγγελματίες της λογοτεχνίας, λογοτεχνικούς πράκτορες, δημοσιογράφους, μεταφραστές, κριτικούς. Πρόταση της Ομάδας Εργασίας είναι ότι θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια η έκθεση βιβλίου της

Θεσσαλονίκης να γίνει πραγματικά διεθνής, σε συνεργασία με τον νέο Φορέα Βιβλίου και με το δίκτυο των κυριότερων διεθνών εκθέσεων βιβλίου. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται στενότερη συνεργασία των εκδοτών με τον νέο Φορέα Βιβλίου ώστε η ΔΕΒΘ να υποστηριχτεί από όλους με στόχο να ενταχθεί στο δίκτυο των κυριότερων διεθνών εκθέσεων βιβλίου. Σε διαφορετική περίπτωση, ο θεσμός της τιμώμενης χώρας θα μπορούσε να διατηρηθεί με στόχο να γνωρίζει κάθε χρόνο το αναγνωστικό κοινό την εκδοτική και πολιτισμική παραγωγή μιας χώρας (χωρίς αυτό, από μόνο του, να δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό της έκθεσης ως “διεθνούς”).

B. Κλαδικές Εκθέσεις των Συλλόγων Εκδοτών και Βιβλιοπωλών

Οι εκθέσεις βιβλίου που απευθύνονται στο κοινό των δύο μεγάλων πόλεων, Αθήνας και Θεσσαλονίκης, έχουν μεγάλη παράδοση, που ταυτίζεται, ιστορικά, με την απελευθέρωση των ιδεών στον εκδοτικό χώρο στην αρχή της μεταπολίτευσης και με πολιτισμικές συνδηλώσεις στη συνείδηση του μεγάλου κοινού (το Φεστιβάλ και η Γιορτή Βιβλίου γιόρτασαν πρόσφατα τα 45 και τα 40 χρόνια τους, αντίστοιχα, κοκ.)

Οι εκθέσεις βιβλίου, αντίθετα με όλες σχεδόν τις άλλες εμπορικές εκθέσεις, συνδυάζονται με πωλήσεις των προϊόντων τους. Στο μέτρο αυτό, υπάγονται στο περιοριστικό πλαίσιο του άρθρου 17 του ν. 3377/2005, «Αρχές και κανόνες για την εξυγίανση της λειτουργίας και την ανάπτυξη βασικών τομέων του εμπορίου και της αγοράς»- Άρθρο 17, «Πωλήσεις βιβλίων».

Σύμφωνα με το πλαίσιο αυτό:

- Για τη λειτουργία των εκθέσεων βιβλίου, υπαίθριων ή στεγασμένων, απαιτείται άδεια που δίνεται από την περιφερειακή αυτοδιοίκηση.
- Απαγορεύεται η λιανική πώληση βιβλίων κατά τη διάρκεια εκθέσεων βιβλίου, μέσα στον εκθεσιακό χώρο. Από την απαγόρευση αυτή εξαιρούνται οι εκθέσεις βιβλίων που διοργανώνονται από συνδικαλιστικούς φορείς του τομέα έκδοσης και εμπορίας βιβλίου, η δε εξαίρεση ισχύει για *μία μόνο έκθεση ανά φορέα κατ' έτος*.
- Εάν ο συνδικαλιστικός φορέας των εκδοτών/βιβλιοπωλών είναι δευτεροβάθμιος, δηλαδή πανελλήνιος, η εξαίρεση ισχύει για τη διοργάνωση *μιας έκθεσης κατ' έτος ανά νομό*.
- [Επομένως: οι μεν περιφερειακές ενώσεις εκδοτών και βιβλιοπωλών μπορούν να διοργανώνουν μία μόνο έκθεση βιβλίου κατ' έτος στον νομό τους, στην οποία προστίθενται εν δυνάμει και αυτές που έχουν δικαίωμα να διοργανώσουν οι πανελλήνιες ενώσεις εκδοτών και βιβλιοπωλών.]
- Στην περιφέρεια Αθηνών-Πειραιώς, όπου υπάρχουν πολλές ‘τοπικές’ ενώσεις εκδοτών και βιβλιοπωλών, διοργανώνονται ισάριθμες εκθέσεις. Ο μόνος περιορισμός που εφαρμόζεται είναι οι εκθέσεις αυτές πρέπει να απέχουν, υποχρεωτικά, κατά *δέκα μέρες* η λήξη της μίας από την έναρξη της άλλης.
- Επιτρέπεται η διοργάνωση εκθέσεων παλαιότερων βιβλίων από συνδικαλιστικούς φορείς των εκδοτών/βιβλιοπωλών, υπό την επίβλεψη του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ), τα οποία έχουν εκδοθεί πριν από τουλάχιστον μια δεκαετία και διατίθενται σε μειωμένες τιμές. Η διάρκεια της έκθεσης δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 10 ημέρες. Στην αίτηση που υποβάλλεται προς την περιφερειακή αυτοδιοίκηση ,

γνωστοποιούνται οι όροι συμμετοχής των εκδοτών, οι τίτλοι, οι ποσότητες και οι αρχικές και τελικές, μειωμένες, τιμές των βιβλίων.

- Από όλους τους ανωτέρω περιορισμούς εξαιρούνται οι εκθέσεις που διοργανώνει το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ) ή το Υπουργείο Πολιτισμού.

Οι κλαδικές εκθέσεις βιβλίου, όταν δεν διοργανώνονται με ισοπεδωτικό, εμπορικό τρόπο και τηρούν τους κανόνες ισότιμης προβολής της παραγωγής των εκδοτών, συμβάλλουν στην προώθηση του βιβλίου και της ανάγνωσης, λειτουργούν συμπληρωματικά με άλλες δραστηριότητες (λ.χ. πολιτισμός, τουρισμός, ψυχαγωγία) και ενισχύουν τη ρευστότητα των επιχειρήσεων. Ωστόσο, επειδή βασίζονται σε απευθείας πωλήσεις (direct sales) των εκδοτικών οίκων, τουλάχιστον στις μεγάλες πόλεις, χρειάζονται ένα περιοριστικό πλαίσιο ώστε να προστατεύονται οι φυσικοί σύμμαχοι των εκδοτών, τα βιβλιοπωλεία, από τον αθέμιτο ανταγωνισμό. Το περιοριστικό αυτό πλαίσιο θα πρέπει να ασκείται ιδίως ως προς τις εκπαιδευτικές εκθέσεις-bazaar, λαμβάνοντας υπόψη και άλλες αντιφατικές διατάξεις που έχουν υπεισέλθει, έκτοτε, όπως είναι το άρθρο 28 του ν. 4264/2014 (που προβλέπει ότι με απόφαση του Περιφερειάρχη, μετά από εισήγηση του Δημοτικού Συμβουλίου, μπορεί να επιτρέπεται η λειτουργία υπαίθριων οργανωμένων αγορών, παλαιοπωλών, κλπ., μεταξύ άλλων και αγορών βιβλίων). Αντίθετα με το πρόταγμα που υποβάλλεται από τους δανειστές της χώρας για όλο και μεγαλύτερη “απελευθέρωση” (ήτοι, απορρύθμιση) της λειτουργίας των αγορών, τα τελευταία χρόνια, η Ομάδα Εργασίας θεωρεί ότι, για τους λόγους που αναφέρθηκαν, η λειτουργία των κλαδικών εκθέσεων βιβλίου είναι απαραίτητο να υπόκειται σε ένα ειδικά προσδιορισμένο, περιοριστικό πλαίσιο.

Για τον σκοπό αυτό, σε σχέση με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο των κλαδικών εκθέσεων, όπως ισχύει, προτείνουμε τις εξής αλλαγές:

- Να απαγορεύεται ρητά η διοργάνωση *υπαίθριων* εκπαιδευτικών εκθέσεων βιβλίου (λ.χ. εκπαιδευτικών εκθέσεων βιβλίων-bazaar), με πωλήσεις βιβλίων σ’ αυτές από ιδιώτες ή από οποιονδήποτε άλλο φορέα πλην των επαγγελματιών ενώσεων εκδοτών και βιβλιοπωλών.
- Η ανάπτυξη εκπαιδευτικών σημείων πώλησης βιβλίων-bazaar σε στεγασμένους χώρους να επιτρέπεται μόνο στις περιπτώσεις που συνδέονται (α). με επιχειρηματική δραστηριότητα βιβλιοπωλείου, (β). με πωλήσεις μόνον *μεταχειρισμένων βιβλίων* (και όχι εκδοτικού στοκ) για κοινωνικό ή φιλανθρωπικό σκοπό, εφόσον τηρούνται οι προβλέψεις του νόμου για την Ενιαία Τιμή Βιβλίου.
- Σε ό,τι αφορά τις περιφέρειες Αθηνών-Πειραιώς και Θεσσαλονίκης, οι εκθέσεις που μπορούν να διοργανώνουν οι ενώσεις εκδοτών και βιβλιοπωλών να περιοριστούν σε δύο κατ’ έτος συν μία εκπαιδευτική στην Αθήνα, μία στον Πειραιά και μία στη Θεσσαλονίκη. Οι ενώσεις εκδοτών και βιβλιοπωλών που εμπλέκονται στη διοργάνωσή τους θα πρέπει να υπόκεινται σε συγκεκριμένα κριτήρια (βλ. τελευταία πρόταση).
- Σε ό,τι αφορά την επαρχία, να επιτρέπεται *μία* μόνο κλαδική έκθεση βιβλίου κατ’έτος σε κάθε νομό, η οποία να διοργανώνεται από την τοπική ένωση εκδοτών και βιβλιοπωλών (χωρίς αντίστοιχη δυνατότητα των πανελλήνιων

- ενώσεων εκδοτών και βιβλιοπωλών). Εάν αυτό δεν είναι εφικτό λόγω έλλειψης συλλόγου, η αρμοδιότητα θα πρέπει να περιέρχεται στους τοπικούς εμπορικούς συλλόγους ή επιμελητήρια, με άμεση συμμετοχή (ή, σε διαφορετική περίπτωση, με γραπτή έγκριση) των τοπικών βιβλιοπωλείων.
- Να αφαιρεθεί η αρμοδιότητα διοργάνωσης εκθέσεων βιβλίου με πωλήσεις από τον φορέα-διάδοχο του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου και από το ίδιο το Υπουργείο Πολιτισμού. Εξαίρεση μπορεί να προβλέπεται μόνον σε σχέση με τη διοργάνωση *επαγγελματικών εκθέσεων σε στεγασμένο χώρο, με μέγιστη διάρκεια 4-6 ημερών*, για τις οποίες θα πρέπει να ορίζεται ότι ο νέος Φορέας του Υπουργείου Πολιτισμού για το βιβλίο θα πρέπει να συνεργάζεται υποχρεωτικά με τις τοπικές ή πανελλήνιες ενώσεις εκδοτών και βιβλιοπωλών
 - Να ελέγχεται με καθορισμένα κριτήρια (αριθμός ετών λειτουργίας, αποδεδειγμένη ενασχόληση με το αντικείμενο των εκθέσεων βιβλίου, ευρύτατη αντιπροσωπευτικότητα μελών, κλπ.) η φύση των ενώσεων εκδοτών και βιβλιοπωλών, σε σύγκριση με το ανωτέρω δικαίωμα διοργάνωσης κλαδικών εκθέσεων βιβλίου, ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο η διοργάνωσή τους να αποτελεί, στην πραγματικότητα, το μόνο κίνητρο για τη δημιουργία και νέων "ενώσεων" εκδοτών και βιβλιοπωλών με κερδοσκοπικά, στην πραγματικότητα, κίνητρα.

[Επεξεργασία πρότασης: Σωκράτης Καμπουρόπουλος, σε συνεργασία με τα μέλη της ομάδας εργασίας Έλενα Πατάκη, Νίκο Λαμπρόπουλο και Πόλα Καπόλα.]